

20. marraskuuta, 2012

Valtioneuvoston kanslia
Kirjaamo
PL 23
00023 Valtioneuvosto

Viite: VNK/1318/05/2011

Lausunto asiantuntijaryhmän mietinnöstä 'Tutkimuslaitokset ja tutkimusrahoitus – ehdotus kokonaisuudistukseksi'

Elinkeinoelämän tutkimuslaitoksen näkemyksen mukaan asiantuntijaryhmän uudistusesitys on kokonaisuutena hyvin perusteltu ja tarpeellinen. Uudistus palvelisi tietoperustaisen päätöksenteon vahvistamista merkittäväällä tavalla ja muuttaisi valtion tutkimuslaitoskenttää jo pitkään tavoiteltuun suuntaan. Ehdotukset vastaavat myös hyvin erilaisten kansainvälisten ja kansallisten arviointien näkemyksiä ja toimenpidesuosituksia.

Näyttöön perustuvan, tutkimukseen nojaavan politiikan ja päätöksenteon merkitys on kasvanut nopeasti. Samalla mahdollisuudet tuottaa päätöksentekoa palvelevaa tutkimustietoa ovat lisääntyneet mm. tutkimusmenetelmien kehittymisen ja erilaisten tutkimusaineistojen saatavuuden parantumisen vuoksi. Monien aineistojen osalta Suomessa on erinomaiset edellytykset aitoon tutkimusperustaiseen päätöksentekoon. Näitä mahdollisuuksia on kuitenkin hyödynnetty puutteellisesti. Keskeisiä syitä ovat poliittista päätöksentekoa palvelevan tutkimuksen lyhyt perinne, tutkimustoiminnan pirstaleisuus, sekä tutkimusyhteisön ja yhteiskuntapolitiikan keskusteluyhteyden ohuus.

Tutkimuksen rahoitusrakenteiden uudistaminen

Ehdotetut muutokset tutkimusrahoitusjärjestelmään vastaavat sekä muuttuneita että nähtävissä olevia tarpeita julkisen sektorin päätöksenteossa. Periaatteessa on kolmenlaista yhteiskunnallisessa päätöksenteossa hyödynnettävää tutkimusta: yhteiskunnan, talouden ja esimerkiksi teknologian muutoksia ja niiden vaikutuksia *ennakoivaa* tutkimusta; päätöksentekoa *välittömästi palvelevaa* tutkimusta; sekä politiikan ja tehtyjen päätösten *jälkikäteisarviointia* ja vaikuttavuusanalyysejä. Näistä ensimmäinen ja viimeinen kuuluvat strategisen tutkimustoiminnan piiriin. Keskimmäiseen sisältyy enemmän selvitystyötä tai tutkimuksellista konsultointia, mutta siinäkin voidaan hyödyntää tieteellisiä menetelmiä ja olemassa olevaa tutkimustietoa. Olennainen asia myös on, että politiikkatoimien valmistelussa otetaan huomioon jälkikäteisarvioinnin ja vaikuttavuusanalyysin tarpeet.

Asiantuntijaryhmä tunnistaa nämä erilaiset tarpeet ja niihin liittyvät rahoituksen järjestämis- ja kannustinongelmat. Tutkimuksen riippumattomuus poliittisista päätöksentekijöistä on varmistettava. Strategisesti suunnatun tutkimuksen teemojen valinta ja varsinaiset yksittäiset rahoituspäätökset on pidettävä erillään. Samalla tavalla jälkikäteen tehtävien, politiikkaa ja sen toteuttajia arvioivien tutkimusten rahoitus ja on pidettävä erillään arvioinnin kohteesta.

On perusteltua, että uusi strategisesti suunnatun tutkimuksen rahoitusvälinen sijoitetaan Suomen Akatemiaan. Uuden organisaation perustaminen ei ole järkevää ja Suomen Akatemian käytännöt ja organisaatio tukevat parhaiten uuden välineen käyttöä ja sitä varten luotavaa organisaatiota ja uusia käytäntöjä. Keskeisenä ohjenuorana uuden välineen soveltamisessa on oltava rahoitettavien hankkeiden tutkimuksellinen taso.

Yhtä lailla on tärkeää, että valtioneuvostolla on käytettävissään riittävät voimavarat yhteisiin, horisontaalisiin ja myös voittopuolisesti yhdelle hallinnonalalle painottuviin hankkeisiin silloin kuin ne ovat hallituksen politiikkatavoitteiden kannalta keskeisiä.

Tutkimuslaitoskentän uudistaminen

Valtion tutkimuslaitosjärjestelmää on pitkään pyritty uudistamaan, koska nykyinen sektoritutkimukseen perustuva järjestelmä palvelee huonosti yhteiskunnan tarpeita. Strategisiin painopisteisiin on vaikea ohjata resursseja tehokkaasti ja poliittisessa päätöksenteossa pystytään hyödyntämään riittämättömästi sinänsä mittavaa panostusta eri alojen tutkimukseen.

Tutkimusjärjestelmä on pirstaleinen, yksiköt keskimäärin pieniä ja heikosti kansainvälistyneitä, tutkimuksen vaikuttavuudessa on puutteita ja toiminnassa päällekkäisyyksiä. Järjestelmä on historiallisen kehityksen tulos eikä vastaa nykyisiä yhteiskunnallisen päätöksenteon tarpeita. Eräistä tärkeistä uudistuksista huolimatta rakenneuudistus on kaiken kaikkiaan edennyt hitaasti.

Ehdotetut laitosten yhdistämiset vähentäisivät päällekkäisyyksiä tutkimustoiminnassa ja lisääisivät tehokkuutta ja synnyttäisivät vahvempia yksiköitä ja siten tukisivat nykyistä syvempää kansainvälistä ja kansallista tutkimusyhteistyötä.

On myös hyvin perusteltua liittää osa nykyisten sektoritutkimuslaitosten toiminnasta yliopistojen yhteyteen, kuten myös aiemmissa asiaa käsitelleissä raporteissa on ehdotettu.

Mietinnön ehdotusten toimeenpano

Tutkimusrahoitusjärjestelmän ja valtion sektoritutkimuksen ongelmat on tunnistettu jo pitkään. Asiantuntijaryhmän ehdotukset ovat peruslinjaltaan sopusoinnussa monien viime vuosina tehtyjen selvitysten johtopäätösten kanssa. Samalla ne ovat hyvin kunnianhimoisia ja selkeitä. Ehdotukset muodostavat hyvän pohjan uudistuksille, eikä uudistuksia koskevia päätöksiä ole enää syytä lykätä.

Vesa Vihriälä